

HÜQUQ TEXNOLOGİYALARI VƏ ONLARIN VƏKİLLİK SAHƏSİNƏ İNTEQRASIYASI

ZEYNALABİDİN HÜSEYNOV¹

Annotasiya

Keçən əsrin sonlarından etibarən rəqəmsal texnologiyaların geniş yayılması bir çox sahələrin inkişafına mühüm təsir göstərmişdir. Texnoloji yeniliklər digər peşə sahələrində olduğu kimi vəkillik sahəsinə də gündən-günə təsirini artırır. Bəzi hüquq texnologiyaları vəkillərin bürokratik yüklərini azaldıb, təkrarlanan tapşırıqları yerinə yetirərkən, bəziləri də vətəndaşlara və şirkətlərə vəkilə ehtiyac duymadan sadə hüquqi problemləri həll etməkdə kömək edir. Bu məqalə Hüquq Texnologiyaları (Legal Tech) anlayışını, hüquq texnologiyalarının istifadə sahələrini, kateqoriyalarını və onların vəkillik sahəsində tətbiqini araşdırır, vəkillərin öz peşələrini yerinə yetirərkən hüquq texnologiyalarından istifadə etməklə necə daha səmərəli və daha keyfiyyətli hüquqi yardım göstərə biləcəklərini vurğulayır. Məqalədə həmçinin vəkillik peşəsində süni intellekdən istifadə məsələlərinə də toxunulmuş, hüquq texnologiyalarının xarici ölkələrdə tətbiqi praktikası və ölkəmizdə müvafiq sahənin inkişafının hansı dərəcədə olduğundan bəhs olunmuşdur. Belə ki, dünyanın bir sıra qabaqcıl dövlətlərinin hüquq texnologiyalarından geniş istifadə etməsi, xüsusən də süni intellektə əsaslanan texnologiyaların beynəlxalq və milli hüquq sistemlərində tətbiqi bu sahənin inkişafına mühüm töhfə vermişdir.

Açar sözlər: hüquq texnologiyaları, vəkil, elektron vəkillik, süni intellekt, elektron hökumət, elektron məhkəmə, e-kəşf, texnoloji tətbiqlər, məlumatların təhlükəsizliyi.

I. Giriş

Vəkillər istər cəmiyyət daxilində baş verən mübahisələrin ədalətli həllində, istərsə də hüquq normalarının həyata keçirilməsində müstəsna xidmətləri olan müəyyən təcrübəyə sahib, müstəqil peşə sahibləridir. Vəkillər sahib olduqları biliklərlə şəxslərin hüquqlarının təmin olunmasına və qarşılaşdıqları ədalətsizliklərin aradan qaldırılmasına kömək edərək, ədalətin təmin olunması ilə cəmiyyətdə sülh və əmin-amanlığın bərqərar olmasında mühüm rol oynayırlar [1, s. 12].

Vəkilin getdikcə artmaqda olan iş yükü ondan qanunvericiliyi mükəmməl şəkildə bilmək, qanunvericiliyə edilən dəyişiklikləri vaxtılı-vaxtında izləmək, beynəlxalq hüququ daim diqqətdə saxlamaq, sənədlərlə dəqiq, məsuliyyətli və səhsiz işləmək, sənədləri arxivləmək, hüquqi yardımla bağlı məsələlərə xüsusi diqqət və qayğıyla yanaşmaq, maliyyə məsələlərində diqqətli olmaq, vəkil büroları və Vəkillər Kollegiyası ilə bağlı məsuliyyətini yerinə yetirmək, icraata götürdüyü işdə baş verən hadisələr və dəyişikliklərlə bağlı müvəkkilinə vaxtılı-vaxtında məlumat vermək kimi məsələləri sürətli, vicdanlı, qərəzsiz yerinə yetirməyi tələb edir. Müvafiq öhdəliklərin yerinə yetirilməsində və vəkillərin yükünün azaldılmasında hüquq texnologiyalarının mühüm rolu vardır. Bəzi hüquq texnologiyaları vəkillərin bürokratik yüklərini azalaraq təkrarlanan tapşırıqları yerinə yetirərkən, bəziləri də vətəndaşlara və ya şirkətlərə vəkilə ehtiyac duymadan sadə hüquqi problemləri həll etməkdə köməklik göstərir [7].

II. Hüquq texnologiyalarının vəkillik sahəsində tətbiqi

Hüquq texnologiyaları (*legal tech*) hüquqi xidmətlərin göstərilməsi və ya hüquqi əməliyyatların icra olunması üçün ənənəvi metodları dəstəkləmək, inkişaf etdirmək və ya ümumiyyətlə onları əvəz etmək məqsədi daşıyan texnologiyalar kimi müəyyən edilir [3, s. 184]. Bu sahə texnologiyasının hüquq sahəsində istifadəsini araşdırır, hüququn texnoloji inkişafı necə uyğunlaşa biləcəyini ortaya qoyur.

Tarixə nəzər salsaq görürük ki, texnologiyalar yarandıqları ilk dövrlərdən hüquq sahəsinə inteqrasiya olunmuş və yazı maşını, faks, printer, peycer, telefon kimi alətlər texnologiyasının hüquq sahəsindəki ilk simvollarından olmuşdurlar. Kompüterdən istifadənin geniş yayılması ilə digər yazı

¹ Bakı Dövlət Universiteti, Hüquq fakültəsi / email: zeynalhuseynli@gmail.com

vasitələri kənara qoyulmuş, hüquq sahəsində bütün sənədlər, yazışmalar, ərizələr və bu kimi əməliyyatlar kompüter vasitəsilə həyata keçirilməyə başlanmışdır.

Son zamanlar rəqəmsal innovasiyaların hüquq sektorunda geniş yayılması və süni intellektin yüksəlişi ilə süni intellektlə dəstəklənən proqramlar hüquq sahəsində istifadə olunmağa başlandı və hüquq texnologiyalarının vəkilliyə verdiyi töhfə fərqli bir məcraya yüksəldi. Hüquq sahəsində rəqəmsal transformasiyanın sürətlənməsi vəkillərin hüquqi proseslərdə səmərəliliyinin artmasında, iş yükünün müəyyən dərəcədə azalmasında mühüm rol oynadı [16, s. 5-6]. Daha dəqiq desək, hüquq texnologiyaları hüquq sahəsində rəqəmsal transformasiyanı idarə etməyin bir yoludur. LegalTech əməliyyatları sadələşdirmək, xərclərin səmərəliliyini artırmaq, müasir müştərilərin ehtiyaclarını ödəmək və s. üçün proqram təminatı və texnologiyadan istifadə edir.

Hüquq texnologiyalarının istifadə sahələrinə aşağıdakıları aid etmək olar: 1) Sənədlərin avtomatlaşdırılması və yığılması ilə bağlı sistemlər — mövcud şablonlara və ya verilənlərin seqmentinə əsaslanan sənədlərin (elektron müqavilələr, elektron orderlər və s.) yaradılmasını nəzərdə tutur. 2) Elektron kəşf (e-discovery) — məhkəmə və ya təhqiqat prosesində elektron saxlanılan məlumatın (ESI) müəyyən edilməsi, toplanması və emal edilməsi kimi aspektləri özündə birləşdirir. E-discovery obyektlərinə e-poçt, verilənlər bazası məlumatı, səsli poçt mesajları, şəkil faylları, video fayllar, sosial şəbəkə məlumatları və s. daxildir. 3) Hüquq sahəsində praktiki məsələlərin və maliyyə məsələlərinin aparılması, ümumən işin idarə edilməsi üçün proqram təminatı — fakturalarla iş, təqvim və görüşlərin təyin edilməsi, görüş məlumatlarının yığılması, sənədlərlə iş, müştəri və iş məlumatlarının saxlanması kimi məsələlərin elektronlaşdırılması ilə işin effektiv idarə edilməsi prosesinə töhfə verir. 4) Hüquqi araşdırma — süni intellekt və verilənlərin hasilatına (data mining) əsaslanan müxtəlif xarakterli hüquqi axtarış sistemlərini özündə birləşdirir. 5) Proqnozlaşdırılan analitika və məhkəmə prosesləri üzrə məlumat bazası — statistik və riyazi təhlil ilə gələcək hadisələrin daha yaxşı proqnozlaşdırılması və daha yaxşı qərarların qəbulu üçün istifadə edilə bilən məlumat bazasını formalaşdırır. 6) Mübahisələrin onlayn həlli (ODR) — mübahisələrin məhkəmədən kənar alternativ həlli üçün texnologiyadan, xüsusilə internetdən istifadəni təmin edir. 7) Məlumatların təhlükəsizliyi üçün texnologiyalar — məlumatların məxfiliyini qorumaq üçün şifrələmə alqoritmlərindən istifadə edir [10, s. 4].

Bu sahələri cəmləsək, Hüquq Texnologiyaları sahəsində texnoloji həlləri üç əsas kateqoriyaya bölmək olar.

- Birinci kateqoriyaya ümumi həll yollarına aid edilən texnologiyalar daxildir. Bu texnologiyalar sırf hüquq sahəsi üçün yaradılsa da, hüquq sahəsində geniş istifadə olunurlar. Bu kateqoriyaya mətn redaktorları, verilənlər bazasının idarəetmə sistemləri, elektron cədvəl prosessorları, bulud texnologiyaları, kiberhücumlardan qorunma sistemləri kimi xidmətlər daxildir. Dünya təcrübəsində bu texnologiyaların PerfectNDA, Kira Systems, Ross, Legal Analytics kimi nümunələri vardır.

- İkinci kateqoriyaya prosesin idarə edilməsinə dəstək həlləri daxildir. Bu texnologiyalar məhkəmə prosesləri üzrə vəkillərin səmərəliliyinin artırılmasını, eləcə də müştəri münasibətlərinin idarə edilməsində hüquq firmalarının arxa ofis (back office) işlərinin dəstəklənməsini hədəfləyir. Bura EDiscovery, LegalZoom, DoNotPay kimi beynəlxalq texnoloji tətbiqləri daxil etmək olar.

- Üçüncü kateqoriyaya hüquqi proseslərdə vəkilləri dəstəkləyən və hətta onları əvəz edən texniki həllər daxildir. Bunlara elektron şəxsi kabinet, sənədlərin elektron idarə edilməsi, hüquqi informasiya sistemləri, rəqəmsal imza kimi standartlaşdırıla bilən hüquqi məsələlər üçün tipik həlləri aid etmək olar [9, s. 28; 5, s. 51]. Bununla yanaşı bu kateqoriyaya süni intellekt tərəfindən dəstəklənən məhkəmədə qərar qəbul etmə prosesini öyrənərək hakimi əvəz edə bilən proqram təminatında misal göstərmək olar. Bu texnologiyaların Robot Judges, Compass, Hart kimi nümunələri var. Məhkəmədə hakimin yerinə qərar çıxara bilən “the deep-learning algorithm” əsasında hazırlanan robot hakimlər günümüzdə Estoniya, İngiltərə, Amerika kimi dövlətlərdə istifadə olunmaqdadır. 2017-ci ildə aparılan bir araşdırma, 1816-2015-ci illər arasında ABŞ Ali Məhkəməsi tərəfindən verilmiş 28.000 məhkəmə qərarını təxmin etməyə çalışmışdı. İnkişaf etdirilmiş süni intellekt məhkəmə qərarlarının 70,2 faizini doğru proqnozlaşdırmağı bacarmışdı [2, s. 196].

Birinci kateqoriyaya aid olan texnologiyalardan ölkəmizdə də geniş istifadə olunmaqdadır. Buna misal olaraq “Elektron Hökumət” layihəsini qeyd etmək olar. Dünyada elektron hökumət iki əsas model əsasında təşkil edilir: biri cloud computing (bulud) texnologiyasına əsaslanan mərkəzləşdirilmiş model, digəri isə X-road texnologiyası ilə həyata keçirilən pərakəndə modeldir. Avropa ölkələrinin əksəriyyəti, məsələn, Almaniya, Fransa, İspaniya və digərləri, eləcə də Şərqi Asiya dövlətləri elektron hökumət sistemlərinin qurulmasında cloud computing texnologiyasını istifadə edir [4, s. 2].

Ölkəmizdə də “Elektron Hökumət”in qurulması beynəlxalq təcrübəyə əsaslanır. Bu məqsədlə, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikasında rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı üzrə 2010-2012-ci illər üzrə Dövlət Proqramının (Elektron Azərbaycan)” təsdiq edilməsi ilə bağlı Sərəncamı, “Dövlət orqanlarının elektron xidmətlər göstərməsinin təşkili sahəsində bəzi tədbirlər haqqında” 23 may 2011-ci il tarixli Fərmanı və digər normativ hüquqi aktlar vasitəsilə hüquqi baza yaradılmışdır [6]. İlk dövrlərdə Azərbaycanda Elektron Hökumət sistemi pərakəndə model əsasında fəaliyyət gösərdə tədricən bu proses mərkəzləşmiş modelə-bulud texnologiyasına keçid ilə müşahidə olundu.

Elektron Məhkəmə informasiya sisteminin yaradılması da hüquq texnologiyalarının məhkəmə və vəkillik sahəsinə inteqrasiyasını sürətləndirən amillərdən oldu. Yaradılan yeni sistem əsasən, məhkəmə və proses iştirakçıları tərəfindən ərizə, şikayət və digər sənədlərin tərtib edilməsi, göndərilməsi, qəbulu, sənədlərin qeydiyyatı və dövriyyəsi artıq elektron formada həyata keçirilir.

İnformasiya Sistemi iki əsas komponentdən ibarətdir: “Məhkəmə İşlərinin Elektron İdarəedilməsi Sistemi” və “Elektron Sənədlərin Dövriyyəsi Sistemi” (DMS). Hakimlər və proses iştirakçıları, məsələn, işdə iştirak edən şəxslər, şahidlər, ekspertlər, mütəxəssislər, tərcüməçilər, nümayəndələr və vəkillər, müvafiq olaraq “Məhkəmə İşlərinin Elektron İdarəedilməsi Sistemi” və “Vahid Məhkəmə Portalı” (<https://e-mehkeme.gov.az> və <https://courts.gov.az>) vasitəsilə İnformasiya Sisteminə daxil ola bilirlər [11]. Vəkillər də artıq öz sənəd dövriyyələrini bu sistem üzərində apara bilirlər. Burada isə onların köməyinə üçüncü kateqoriyaya aid etdiyimiz elektron kabinet, elektron imza və s. kimi bir qism texnoloji həllər çatır.

Bundan əlavə hüquq texnologiyalarının vəkillik sahəsinə inteqrasiya olunmasında son zamanlarda inkişaf etməkdə olan “Elektron Vəkil” informasiya sisteminin də mühüm rolu var. “Azərbaycan Respublikasında vəkilliyin inkişafı ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” ölkə Prezidentinin 2018-ci il 22 fevral tarixli Sərəncamına uyğun olaraq, vəkilliyin vahid elektron informasiya sisteminin təşkili və bu sistemin “Elektron məhkəmə” informasiya sistemində inteqrasiyası istiqamətində tədbirlər görmək Vəkillər Kollegiyasına tövsiyə olunmuşdur. Bu qərara əsasən, Vəkillər Kollegiyası “Elektron Order” və “Elektron Müqavilə” sisteminin yaradılması istiqamətində işlər görməyə başlamışdır [13].

Vəkillər Kollegiyası Rəyasət Heyətinin 3 mart 2024-cü il tarixli iclasında isə “Elektron vəkil orderi” cari ilin aprel ayından ilin sonuna qədər kağız daşıyıcı ilə paralel olaraq, növbəti ildən isə məcburi qaydada istifadə edilməsi barədə qərar qəbul edilib [14]. Elektron order vəkilə sənədləri elektron qaydada təqdim etmək, habelə elektron sənəd dövriyyəsində müdafiəçi və ya nümayəndə qismində iştirak etmək hüququ verir. Elektron order məhkəməyə elektron qaydada verilmiş ərizəyə əlavə edilir və vəkil bunu öz elektron imzası ilə təsdiq edir [8, s. 327]. Beləcə hüquq texnologiyalarının tətbiqi ilə vəkilin daha səmərəli fəaliyyəti təmin olunur.

Bütün bu müsbət hallarla yanaşı, ölkəmizdə süni intellektə əsaslanan hüquq texnologiyalarının inkişafı və vəkillik sahəsinə inteqrasiyası çox yavaş gedir. Bunun belə olmasının səbəbi texniki imkanların və ixtisaslaşmış mütəxəssislərin az olması ilə yanaşı, həm də vəkillərin bu işə elə də maraq göstərməməsidir. Necə ki, telefon ilk icad edildiyində vəkillər müvəkilləri ilə telefon vasitəsi ilə əlaqə yaratmaq istəmirdilər, bu gündə bu tendensiya yeni texnologiyalara qarşı davam edir. Bununla yanaşı süni intellektə əsaslanan texnologiyaların inkişaf etməsi ilə vəkillər öz işlərini itirmək ehtimalından da ehtiyat edirlər [2, s. 201]. Ancaq analitika və proqnozlaşdırma texnologiyalarından istifadə edilərək hüquqi məsələlərin həllinin sürətləndirilməsi və vaxtında yerinə yetirilməsi məqsədilə yaradılan proqramlar vəkillik peşəsinə alternativ kimi qəbul edilməməlidir. Əksinə, süni intellekt tətbiqləri, vəkillərə sənədlərin avtomatik hazırlanması və iş nəticələrinin təhlili kimi vasitələrlə daha tez, dəqiq və

aktual hüquqi məlumat təqdim edərək məhkəmə proseslərini analiz etməyə və daha effektiv müdafiə təşkil etməyə yardımçı olur.

Bu texnologiyalar peşə ehtiyacını aradan qaldırmayacaq, əksinə, vəkillər tərəfindən göstərilən hüquqi dəstəyi təkmilləşdirəcək və xidmət keyfiyyətini artıracaq. Vəkillər bir şeyi də düşünməlidir ki, hüquqi baxımdan müəyyən savadı olan müvəkkillər, onların işini də müəyyən dərəcədə yüngülləşdirəcək, çünki süni intellektə əsaslanan texnologiyalar əhali arasında hüquqi savadlılığın artırılmasında mühüm rol oynayır [16, s. 9]. Bununla yanaşı, ölkəmizdə bu sahənin inkişafında müsbət irəliləyişlər də var. Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının “Elektron vəkillik” Komitəsi tərəfindən hazırlanan və tezliklə istifadəyə veriləcəyi vurğulanan “Pro Bono ChatBot” süni intellektini buna misal gətirmək olar. Bu bot süni intellektdən istifadə edərək vətəndaşlara hüquqi məsləhətlər verə biləcək və hüquqi yardım göstərəcəkdir [15].

Ümumiyyətlə, son illərdə dövlətlər gün keçdikcə hüquq texnologiyalarına daha çox sərmayə qoyur və bir çox ölkələrdə texnologiyalardan istifadə edərək məhkəmə və vəkillik sisteminin gücləndirilməsi hədəfləyirlər [2, s. 201]. Müasir texnoloji yeniliklərin beynəlxalq və milli hüquq sistemlərində tətbiqi ölkəmizin də bu sahədə praktiki addımlar atmasına səbəb olmuşdur. Bu səbəblə, ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sistemində ən yeni texnoloji yeniliklərin tətbiqi ilə bağlı bir sıra əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının 2020-2025-ci illəri əhatə edən İnkişaf Proqramı çərçivəsində Azərbaycanda texnoloji yeniliklərin tətbiqi, müxtəlif texnoloji xidmətlərə əlçatanlığın artırılması və texnoloji infrastrukturun inkişafı məqsədilə süni intellekt, “Cloud” texnologiyaları, robotik texnoparkların yaradılması kimi layihələrə sərmayə qoyuluşunun artması nəzərdə tutulub [12, s. 52-54]. Bu da ölkəmizdə hüquq texnologiyalarının gələcək inkişafına, o cümlədən onların vəkillik sahəsində daha geniş istifadəsinə öz töhfəsini verəcək.

III. Nəticə

Nəticə etibarlı ilə onu qeyd etməliyik ki, hüquq texnologiyalarının vəkillik sahəsinə inteqrasiyası vəkillərin iş yükünün azalmasında, göstərilən hüquqi yardımın keyfiyyətinin artmasında, işin daha sürətli və səmərəli aparılmasında, müştərilərlə qurulan əlaqənin möhkəmləndirilməsində mühüm rol oynayır. Dünyanın bir sıra qabaqcıl dövlətlərinin hüquq texnologiyalarından geniş istifadə etməsi, xüsusən də süni intellektə əsaslanan texnologiyaların beynəlxalq və milli hüquq sistemlərində tətbiqi bu sahənin inkişafına mühüm töhfə vermişdir. Azərbaycan da bu texnoloji inkişafdan geri qalmamalı və bu sahədə başladığı islahatları daha da inkişaf etdirərək genişləndirməlidir. Həmçinin hüquq texnologiyaları sahəsinə investisiya qoyuluşlarının artması istiqamətində işlər görmək zəruridir. Vəkillər də öz növbəsində yeni hüquq texnologiyalarının vəkillik sahəsində tətbiqi üçün səy göstərməli, Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının yürütdüyü elektronlaşdırma və texnoloji inkişaf siyasətini mənimsəməli, dəstək verməli və davam etdirməlidirlər.

REFERENCES (ƏDƏBİYYAT):

1. Akil C. Research on the Obligation of the Lawyer to Perform His Duty Carefully in Light of the Decisions of the Disciplinary Board of the Union of Turkish Bar Associations. Hacettepe Law Faculty Journal, 2(1), 2012, p. 11-26 (in Turkish / Akil C. Türkiye Barolar Birliği Disiplin Kurulu Kararları Işığında Avukatın Görevini Özenle Yerine Getirme Yükümlülüğü Araştırma. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(1), 2012, s. 11-26).
URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/701320> (last access 18.04.24)
2. Buket A. Digital Access to Legal Information. Marmara University Faculty of Law Journal. Issue 1, 2020, p. 190-203 (in Turkish / Buket A. Hukuki Bilgiye Dijital Erişim. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. Sayı 1, 2020, s. 190-203).
URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1102451> (last access 03.06.2024)
3. Ciaran M.H., Zhang S.S.. Legal Tech and Lawtech: Towards a Framework for Technological Trends in the Legal Services Industry. Market Engineering Insights from Two Decades of Research on Markets and Information. Springer, 2021, p. 183-198.
URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-66661-3> (last access 24.04.2024)

4. Electronic government and electronic services in Azerbaijan. Transparency International, 2015. 12 p. (in Azerbaijani / Azərbaycanca elektron hökumət və elektron xidmətlər. Transparency International, 2015. 12 s.).
URL: <https://transparency.az/alac/files/Progress%20Report%20on%20e-government.pdf> (last access 13.05.2024)
5. Geçgin E., Karadal E.S.. A field research on the experiences of lawyers using legal technologies: the example of Aksaray Bar Association. Suleyman Demirel University. Social Sciences Institute Journal. Issue 45, 2023, p. 47-80 (in Turkish / Geçgin E., Karadal E.S. Avukatların hukuk teknolojilerini kullanma deneyimleri üzerine bir saha araştırması: aksaray barosu örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Sayı 45, 2023, s. 47-80).
URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2618917> (last access 05.05.2024)
6. General information about the electronic government (in Azerbaijani / Elektron hökumət haqqında ümumi məlumat).
URL: <https://my.gov.az/elektron-hokumet-haqqinda-umumi-melumat> (last access 13.05.2024)
7. Gizem K. Legal Technologies and Advocacy in the Big Data Age. Üstad Magazine, 3 issues, 2017 (in Turkish / Gizem K. Büyük Veri Çağında Hukuk Teknolojileri ve Avukatlık. Üstad Dergi, 3 sayı, 2017).
URL: <https://ustaddergi.com.tr/hukuk-teknolojileri-ve-avukatlik/> (last access 20.04.2024)
8. Kalacheva E.N. About the electronic order of the lawyer. P. 326-330 (in Russian / Калачева Е.Н. Об электронном ордере адвоката. С. 326-330).
URL: <https://msal.ru/upload/medialibrary/6a4/Kalacheva-E.N.-Ob-elektronnom-ordere-advokata.pdf> (last access 17.06.2024)
9. Palyanova N. B. Development of the legal tech region in Russia. Legal informatics No. 4 – 2022, p. 27-38 (in Russian / Пальянова Н. В. Развитие области legal tech в России. Правовая информатика № 4 – 2022, с. 27-38).
URL: <http://uzulo.su/prav-inf/pdf-jpg/pi-2022-4-st3-s27-38.pdf> (last access 05.05.2024)
10. Praduroux S. de Paiva V. di Caro L. Legal tech start-ups: state of the art and trends. University of Turin, Italy.
URL: <https://vcvpaiva.github.io/includes/pubs/2016-legal.pdf> (last access 30.04.2024)
11. Rules for using the electronic court information system were defined (in Azerbaijani / “Elektron məhkəmə” informasiya sistemindən istifadə qaydaları müəyyənləşdi).
URL: <https://www.e-huquq.az/az/news/mehkeme/2874.html> (last access 17.05.2024)
12. Rzayeva G., İbrahimova A.. Artificial intelligence, human rights and personal data security. Textbook. Baku, 2021, 200 p. (in Azerbaijani / Rzayeva G., İbrahimova A. Süni intellekt, insan hüquqları və fərdi məlumatların təhlükəsizliyi. Dərslük. Bakı, 2021, 200 s.).
URL: <https://academy-aba.az/api/books/1721626168206.pdf> (last access 13.06.2024)
13. "Electronic lawyer" information system is being improved (in Azerbaijani / "Elektron vəkil" informasiya sistemi təkmilləşdirilir).
URL: <https://barassociation.az/news/1019> (last access 22.05.2024)
14. The public provision of electron orders, electron contracts and other electronic services has been introduced (in Azerbaijani / Elektron order, elektron müqavilə və digər elektron xidmətlərin ictimaiyyətə təqdimatı keçirilib).
URL: <https://barassociation.az/news/1330> (last access 22.05.2024)
15. What is Pro Bono ChatBot and what will it do? (in Azerbaijani / “Pro Bono ChatBot” nədir və nə iş görəcək?).
URL: <https://time.net.az/2024/04/03/pro-bono-chatbot-n%C9%99dir-v%C9%99-n%C9%99-is-gor%C9%99c%C9%99k/> (last access 01.06.2024)
16. Zafer I., Mumtaz H., M. Tuzunoglu. Legal Technologies and Applications in the Legal Profession. Artificial Intelligence Working Group. Istanbul, 2020, 14 p. (Zafer İ., Mümtaz

H., M. Tüzünoğlu. Hukuk Teknolojileri ve Avukatlık Mesleğindeki Uygulamaları. Yapay Zeka Çalışma Grubu. İstanbul, 2020, 14 s.)
URL:https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/komisyonlar/yzcg/hukuk_teknolojileri_ve_avukatlik_mesleгинdeki_uygulamalari.pdf (last access 29.05.2024)

LEGAL TECHNOLOGIES AND THEIR INTEGRATION INTO THE FIELD OF ADVOCACY

ZEYNALABIDIN HUSEYNOV¹

Summary

Since the end of the last century, the wide spread of digital technologies has had an important impact on the development of many fields. Technological innovations, like in other professional fields, are increasing their impact on the field of advocacy day by day. Some legal technologies reduce lawyers' bureaucratic burdens and perform repetitive tasks, while others help citizens or companies solve simple legal problems without the need for a lawyer. This article examines the concept of Legal Tech, the areas of use of legal technologies, their categories and their application in the field of advocacy, and highlights how lawyers can provide more efficient and better quality legal assistance by using legal technologies in the performance of their profession. The article also touched upon the issues of using artificial intelligence in the legal profession, the practice of applying legal technologies in foreign countries and the level of development of these technologies in our country. Thus, the extensive use of legal technologies by a number of advanced countries of the world, especially the application of technologies based on artificial intelligence in international and national legal systems, has made an important contribution to the development of this field.

Keywords: legal technologies, lawyer, electronic advocacy, artificial intelligence, e-government, e-court, e-discovery, technological applications, data security.

ЮРИДИЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ И ИХ ИНТЕГРАЦИЯ В СФЕРУ АДВОКАТУРЫ

ЗЕЙНАЛАБИДИН ГУСЕЙНОВ²

Резюме

С конца прошлого века широкое распространение цифровых технологий оказало важное влияние на развитие многих сфер. Технологические инновации, как и в других профессиональных областях, с каждым днем усиливают свое влияние на сферу адвокации. Некоторые юридические технологии уменьшают бюрократическое бремя юристов и позволяют выполнять повторяющиеся задачи, в то время как другие помогают гражданам или компаниям решать простые юридические проблемы без необходимости привлечения адвоката. В данной статье рассмотрено понятие Legal Tech, сферы использования юридических технологий, их категории и применение в сфере адвокатской деятельности, а также

---

¹ Baku State University, Law faculty / email: zeynalhuseinli@gmail.com

² Бакинский Государственный Университет, Юридический факультет / email: zeynalhuseinli@gmail.com

показано, как юристы могут оказывать более эффективную и качественную юридическую помощь, используя правовые технологии при осуществлении своей профессиональной деятельности. В статье также затронуты вопросы использования искусственного интеллекта в адвокатуре, практика применения юридических технологий в зарубежных странах и уровень развития этих технологий в нашей стране. Таким образом, широкое использование правовых технологий рядом передовых стран мира, особенно применение технологий на основе искусственного интеллекта в международных и национальных правовых системах, внесло важный вклад в развитие этой сферы.

Ключевые слова: *юридические технологии, адвокат, электронная адвокатура, искусственный интеллект, электронное правительство, электронный суд, электронное раскрытие, технологические приложения, безопасность данных.*

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 14.06.2024

Çapa qəbul tarixi: 25.09.2024